

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота галузі знань 23 «Соціальна робота»

Факультету психології та соціальної роботи

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ОДЕСА
ФОП Бондаренко М.О.
2023

УДК 378.22:001.891]:364-78(072)
Х56

Укладачі:

Хлівнюк Т.П., завідувач кафедри соціальної роботи, доцент, кандидат політичних наук,
Дунаєва Л.М., професор кафедри соціальної роботи, доктор політичних наук,
Кулава К.О., старший викладач кафедри соціальної роботи

Рецензенти:

- 1. Наумкіна С.М.** – доктор політичних наук, професор, завідувача кафедрою політичних наук Південноукраїнського національного університету імені К.Д. Ушинського.
- 2. Кременчуцька М.К.** голова НМК ФПСР ОНУ імені І.І.Мечникова, кандидат психологічних наук, професор кафедри диференціальної психології та психології розвитку особистості

Затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи ФПСР

Протокол №1 від 28.08.2023р.

Схвалено на засіданні Вченої ради ФПСР

Протокол №2 від 13.10.2023р.

Хлівнюк Т.П., Дунаєва Л.М., Кулава К.О. Методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота Факультету психології та соціальної роботи Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Одеса, 2023. 43с.

Х56

Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова, 2023

Факультет психології та соціальної роботи, 2023
Т.П. Хлівнюк, Л.М. Дунаєва, К.О. Кулава 2023

ЗМІСТ

Вступ	4
Мета і завдання кваліфікаційної роботи	6
Загальні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи	7
Вимоги до структури та обсягу кваліфікаційної роботи	11
Вимоги до вступу	26
Рекомендації до підготовки доповіді	29
Вказівки про порядок захисту кваліфікаційної роботи	31
Список рекомендованої літератури	34
Додатки	

ВСТУП

Кваліфікаційна робота — це вид підсумкової атестації, що може передбачатись на завершальному етапі здобуття певного рівня вищої освіти для встановлення відповідності набутих здобувачами результатів навчання (компетентностей) вимогам стандартів вищої освіти.

Кваліфікаційна робота є формою державного атестаційного випробування для студентів спеціальності 231 Соціальна робота за освітньо-професійною програмою підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Виконання кваліфікаційної роботи спрямоване на систематизацію та закріплення отриманих теоретичних та практичних студентом знань, набутих компетентностей та сформованих програмних результатів навчання, призначене для об'єктивного контролю рівня сформованості умінь виконувати типові завдання професійної діяльності, застосування їх при вирішенні конкретних наукових, соціально - економічних, соціально- педагогічних, соціально-медичних та інших завдань, розвиток досвіду самостійної роботи й оволодіння методами моделювання, прогнозування, проектування, дослідження процесів, об'єктів, систем у галузі знань з соціальної роботи.

Бакалаврська кваліфікаційна робота на випускному курсі розвиває у здобувачів аналітичні та дослідницькі вміння, здобуті під час виконання науково-дослідних робіт, виконаних на попередніх курсах, з наступним збором теоретичного, інформаційного, емпіричного матеріалу та з використанням відповідного методичного інструментарію для проведення дослідження, що завершується аналізом отриманих результатів та відповідними узагальненнями, обґрунтуваннями, висновками рекомендаціями та пропозиціями.

Загальні вимоги до кваліфікаційної роботи полягають у наявності цільової спрямованості, логічної побудови та послідовності викладу матеріалу, ґрунтовності дослідження, змістовності та повноти висвітлення обраної теми, переконливості матеріалів аргументацій, точності формулювань, конкретності викладення результатів дослідження, доказовості висновків та обґрунтованості рекомендацій, оформлення згідно вимог тощо.

Виконання кваліфікаційної роботи здобувачем має засвідчити його ґрунтовні теоретичні знання з обраної тематики та проблемне викладення теоретичного матеріалу, вміння опрацювати, вивчати та узагальнювати наукові джерела, інформаційні та статистичні матеріали установ та організацій у сфері соціальної роботи та соціальної політики, спроможність вирішувати

практичні професійні завдання, формулювати висновки, надавати пропозиції та рекомендації, вміння використовувати методи та теорії соціальної роботи при проведенні дослідження.

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота має емпірично-дослідний характер, тобто передбачає вивчення практичного досвіду роботи конкретних установ, організацій, думок фахівців, науковців, оцінки якості та фаховості надання соціальних послуг клієнтам соціальної роботи, що потрапляють у поле дослідження. Результатом виконання кваліфікаційної роботи має бути набуття компетентностей та отримання програмних результатів навчання, що дозволять майбутньому соціальному працівникові, фахівцю соціальної роботи розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов тощо.

Керівництво бакалаврськими кваліфікаційними роботами здійснюється досвідченими викладачами кафедри соціальної роботи.

Обов'язковими вимогами до написання кваліфікаційної роботи є вимоги, затверджені стандартом вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, а саме:

- кваліфікаційна робота повинна передбачати розв'язання складної спеціалізованої задачі або практичної проблеми у соціальній сфері із застосуванням теорії і методів соціальної роботи;

кваліфікаційна робота не повинна містити академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації;

- кваліфікаційна робота має бути оприлюднена на офіційному сайті закладу вищої освіти, або його структурного підрозділу, або у репозитарії закладу вищої освіти [9].

При написанні та захисті кваліфікаційної роботи студенти в обов'язковому порядку мають дотримуватися Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова [5].

МЕТА І ЗАВДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Мета кваліфікаційної роботи: закріплення, поглиблення і узагальнення знань, отриманих студентами за час навчання, у визначенні досягнень здобувачів, які навчаються за освітньою програмою бакалаврату необхідного рівня компетенцій, передбачених освітньо-професійною програмою першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота та як на формування так і на перевірку набуття здобувачами програмних результатів навчання згідно зазначеної освітньої програми.

Кваліфікаційна робота передбачає розв'язання складної спеціалізованої задачі або практичної проблеми у соціальній сфері із застосуванням теорії і методів соціальної роботи.

Завданнями кваліфікаційної роботи є дослідження, аналіз і розв'язання професійної проблеми чи задачі, засновані на комплексному освоєнні теоретичного матеріалу, практичного досвіду, статистичного матеріалу і наукових методів дослідження у галузі соціальної роботи, для вирішення конкретних завдань соціальної сфери на національному, регіональному рівнях чи рівні територіальної громади.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Вибір теми кваліфікаційної роботи. Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи має відображати основну ідею, завдання, положення, які необхідно висвітлити у дослідженні. Одним із вагомих критеріїв вибору теми бакалаврського дослідження має бути її актуальність щодо сучасних напрямів досліджень у галузі соціальної роботи.

Рекомендована тематика кваліфікаційних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти розробляється професорсько-викладацьким складом згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки фахівців за спеціальністю 231 Соціальна робота, затверджується на засіданні кафедри соціальної роботи. Теми кваліфікаційних робіт формулюють відповідно до науково-дослідної тематики кафедри, сучасних досягнень у галузі соціальної роботи та соціальної політики. Кожного року тематика кваліфікаційних робіт переглядається та оновлюється, повторюватися теми не можуть.

Тему кваліфікаційної роботи здобувач обирає із запропонованих кафедрою соціальної роботи та погоджує її з науковим керівником, що відображається у відповідній заяві. Кваліфікаційна бакалаврська робота може виконуватися за тематикою, яку замовляють соціальні установи, підприємства та організації, які співпрацюють з кафедрами. Теми бакалаврського дослідження у майбутньому можуть трансформуватися у теми магістерських кваліфікаційних робіт. Також здобувач може запропонувати свою тему дослідження за умови обґрунтування її актуальності, доцільності розроблення, враховуючи свої наукові інтереси, що були проявлені під час написання науково-дослідних робіт на попередніх курсах та погодження її з науковим керівником.

Назва теми кваліфікаційної бакалаврської роботи повинна бути чіткою, лаконічною.

Для того, щоб здобувачу освіти було простіше визначитися з темою, рекомендується вивчити наукову літературу з проблеми, що входить до кола його наукових інтересів, зокрема ознайомитися як із вітчизняними, так і зарубіжними дослідженнями. Після остаточного узгодження теми кваліфікаційної роботи з науковим керівником відбувається процедура затвердження теми відповідно до процедурних вимог університету.

Після процедури вибору теми розробляється календарний план підготовки кваліфікаційної роботи, котрий має включати наступні пункти :

- вивчення наукової літератури, аналіз джерел з досліджуваної

проблематики;

- формулювання об'єкту, предмету, мети і завдань дослідження, методів дослідження;
- написання теоретичної частини;
- вивчення досвіду роботи конкретної установи, організації щодо надання соціальних послуг різним категоріям клієнтів / проведення емпіричного дослідження / вивчення та застосування теорій та методів соціальної роботи;
- написання практичної частини кваліфікаційної роботи, обробка емпіричного матеріалу, узагальнення вивченого досвіду роботи організації, установи у соціальної сфери, опис застосування методів та технологій для вирішення завдань дослідження, розробка практичних рекомендацій чи пропозицій.

Завершення кваліфікаційної роботи, написання висновків, упорядкування списку використаної літератури, додатків.

Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи, перевірка роботи на плагіат, передача роботи на рецензування та на кафедру.

Календарний план відображається у завданні до кваліфікаційної роботи, яке засвідчується підписом наукового керівника та студента.

Керівництво кваліфікаційною роботою здійснюється з метою надання студентові необхідної допомоги в процесі її написання а також здійснення контролю за дотриманням тих вимог, які ставляться до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи у Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова. Основними формами керівництва кваліфікаційною роботою є:

попередні консультації, що включають пояснення основних вимог до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи на Факультеті психології та соціальної роботи (форма виконання, обсяг, терміни написання, особливості змісту окремих розділів тощо); поради щодо наукових джерел тощо;

- погодження плану кваліфікаційної (бакалаврської) роботи і визначення індивідуального завдання;

- поточні консультації, у результаті яких студент має одержати від керівника конкретну допомогу у вирішенні тих питань, що виникають у нього в процесі написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи;

- перевірка кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, у результаті якої керівник зазначає, наскільки представлений варіант відповідає вимогам, встановленим до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, а зауваження, висловлені керівником, студент враховує при доопрацюванні роботи;

- написання відгуку на кваліфікаційну роботу;

- консультація щодо захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи у

ЕК, при державній атестації, у результаті якої студент повинен отримати конкретні рекомендації щодо проведення ним захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи на засіданні комісії.

Рецензування кваліфікаційної (бакалаврської) роботи є її кваліфікованою перевіркою фахівцем з відповідної галузі. Метою такої перевірки є:

- визначення позитивних аспектів та (або) недоліків кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, що рецензується;
- встановлення ступеня відповідності кваліфікаційної (бакалаврської) роботи тим вимогам, які ставляться до такого виду робіт у вузі та на факультеті;
- рекомендація ЕК щодо конкретної оцінки (можливих варіантів оцінки) кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.

Рецензування кваліфікаційної (бакалаврської) роботи відбувається в кілька етапів. Такими етапами, зокрема є:

- ознайомлення з текстом кваліфікаційної (бакалаврської) роботи та виявлення її конкретних недоліків;
- формулювання конкретних зауважень та висновків щодо кваліфікаційної (бакалаврської) роботи;
- написання рецензії на кваліфікаційну роботу;
- виступ рецензента на засіданні ЕК (за бажанням).

Конкретні недоліки, виявлені рецензентом на попередньому етапі, повинні в подальшому певним чином систематизуватися. За своїм характером та змістом вони можуть розглядатись як:

- недоліки теоретичного характеру неповнота чи поверховість розгляду окремих питань, компілятивний Характер кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, суперечливість позицій автора, неправильна оцінка існуючих теоретичних положень, відсутність власних висновків та пропозицій тощо;
- недоліки спеціально-професійного характеру розгляд студентом нормативних актів чи окремих їх положень, що втратили чинність, як діючі; незнання нових стандартів соціальних послуг, соціального захисту, методів та технологій соціальної роботи;
- недоліки технічного характеру неповне чи неточне наведення в кваліфікаційній роботі назв та окремих положень нормативних актів, неточний їх переклад, неправильне посилання на джерела їх опублікування тощо;
- недоліки редакційного характеру - неправильні чи неточні посилання на літературні джерела, орфографічні та пунктуаційні помилки.

Крім зазначених, можуть мати місце й інші недоліки порушення загальних Вимог щодо кваліфікаційної (бакалаврської) роботи у вузі (перевищення/недостача обсягу, відсутність обов'язкових складових змісту, недоліки у зовнішньому оформленні кваліфікаційної (бакалаврської) роботи тощо), необумовлені запозичення з літератури.

Наслідком цього етапу повинно стати формування у рецензента позиції щодо тих позитивних аспектів та недоліків кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, які, на його думку, тією чи іншою мірою впливають на її оцінку.

Кваліфікаційна робота має бути чітко структурованою із виділенням окремих її частин, абзаців, нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань, цитат, висновків і списку використаної сучасної літератури; оформлення кваліфікаційної роботи має відповідати естетичним і орфографічним нормам. Рекомендованим є використання літератури іноземними мовами.

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОБСЯГУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Для виконання поставлених завдань та підготовки якісного виконання кваліфікаційної роботи у визначений строк, рекомендується враховувати, що її написання потребує вдумливої, кропіткої, але творчої та постійної праці з питань, що визначено планом і оформлено у вигляді завдання до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи (див. додаток).

Обов'язковими складовими кваліфікаційної (бакалаврської) роботи є:

Титульна сторінка

План (заголовок подається словом «ЗМІСТ», включає план роботи, а також список використаних джерел).

ВСТУП (обґрунтовується актуальність теми, її значення для теорії та практики певної науки, мета, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, у загальних рисах — використані джерела)

Основна частина (складається з двох-трьох розділів, є змістовним розкриттям питань, що становлять предмет дослідження). (**Словосполучення «Основна частина» у тексті роботи не вживається!!!**) Також основна частина обов'язково повинна містити висновки до кожного розділу кваліфікаційної роботи.

ВИСНОВКИ включають основні підсумки проведеного дослідження в теоретичному плані, а також практичні результати, пропозиції, рекомендації чи інше щодо вдосконалення соціальної роботи, соціального захисту вразливих категорій населення, законодавства, створення та реалізації соціальних проектів, створення чи вдосконалення методики організації соціальної роботи з різними категоріями клієнтів тощо;

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (у ньому наводяться лише ті джерела, на які зроблено посилання у кваліфікаційній роботі, при цьому мають бути дотримані певні правила щодо назви джерел та послідовності їх розміщення у списку);

ДОДАТКИ (з назвою кожного додатку).

Вимоги до структурних елементів кваліфікаційної роботи

Змістом кваліфікаційної (бакалаврської) роботи є розкриття сутності певної проблеми на основі ґрунтовного вивчення теоретичних джерел, їх аналізу, проведення необхідних досліджень їх систематизації і аналізу отриманих даних, обґрунтування власних висновків.

Структурно атестаційна бакалаврська робота складається зі вступу, основної частини, висновків та рекомендацій, висновків до розділів, загальних

висновків, списку використаної літератури та додатків.

Зміст має включати: вступ, найменування всіх розділів, підрозділів, пунктів (підпунктів, якщо вони мають заголовки) основної частини роботи;

висновки (до розділів та загальні); рекомендації (якщо є); перелік посилань; найменування додатків із зазначенням сторінок цих матеріалів.

У **вступі** (2-3 сторінки), який розміщується з нової сторінки, викладається: актуальність теми; оцінка сучасного стану проблеми на основі аналізу вітчизняних і зарубіжних джерел із зазначенням практично вирішених завдань, існуючих проблем, учених і спеціалістів у галузі соціальної роботи, об'єкт, предмет дослідження, основна мета і завдання роботи; досліджувані проблеми, які виносяться на захист, методи дослідження, практичне значення роботи; апробація.

Акт впровадження(при наявності)

Обсяг кваліфікаційної роботи для бакалаврів становить 55-65 сторінок, кількість використаних джерел – мінімум 50.

Допускаються відхилення від зазначених орієнтирів щодо обсягу у межах 10%. Якщо обсяг кваліфікаційної (бакалаврської) роботи перевищує вказані межі, рецензент може відмітити це як й недолік. Якщо обсяг кваліфікаційної (бакалаврської) роботи менший встановленого обсягу, така робота, як правило, не допускається до захисту.

Вступ починається з 3 сторінки. У вступі зазначається актуальність обраної теми, об'єкт, предмет, мета роботи і завдання, методи дослідження, апробація результатів дослідження. Вступ має невеликий обсяг, приблизно 2-3 сторінки.

В основній частині роботи необхідно викласти відомості про предмет дослідження, які необхідні та достатні для об'єкта вирішення поставлених завдань даної роботи. При цьому увага акцентується на новизні та актуальності роботи. Основна частина, як правило, містить: обґрунтування і вибір теоретичних та експериментальних методів дослідження поставлених завдань; розробку програми досліджень та підбір методів; формулювання результатів теоретичних і **практичних** досліджень та аналіз основних наукових результатів з точки зору достовірності, наукової та практичної цінності, розкривається питання використання теорій та методів соціальної роботи.

Перший розділ (10-20 сторінок) теоретичний, структурно складається з 2-3 підрозділів. У ньому слід розкрити стан теоретико-методологічних напрацювань з обраної теми, проаналізувати існуючі різноманітні погляди (в тому числі власні) на ті чи інші аспекти, виявити невирішені проблеми, які потребують розв'язання в теоретичному, методичному та прикладному плані

(статистичне обґрунтування), правові норми, що регулюють діяльність організації соціальної сфери та тих, що стосуються обраної теми дослідження. Важливе місце в цьому розділі посідає викладення теорій соціальної роботи у дослідженні визначених проблем, які будуть використовуватись у наступних частинах роботи. Автор має продемонструвати свою обізнаність з теоріями на основі їх критичного огляду обґрунтувати вибір найпридатніших з них для обраного напрямку дослідження.

У другому розділі (10-20 сторінок) студент повинен виконати ґрунтовний аналіз або ж дослідження фактичного стану досліджуваної проблеми виключно на матеріалах конкретної установи, організації, середовища її функціонування. У цьому розділі можна виділити 2-3 відносно самостійних підрозділи, що також містять опис методів соціальної роботи, котрі можна застосувати стосовно обраної теми дослідження для вирішення поставлених у роботі задач. Розділ повинен бути максимально насиченим фактичною інформацією (за необхідності таблиці, графіки, діаграми, схеми), що відображають відповідні результати дослідження за останні 3 роки та аналіз причин, що їх викликали.

Слід чітко розмежувати джерела походження використаної при аналізі інформації: що запозичене з літератури, що одержане з практичних досліджень, а які дані здобуті шляхом власних досліджень, спостережень, експериментів, розрахунків, соціологічних опитувань тощо.

Розділ завершується оцінкою одержаних результатів щодо виявлення проблем, які досліджуються у кваліфікаційній роботі.

Третій розділ (10-20 сторінок) повинен містити опис проведення та результати дослідження при розв'язанні складної спеціалізованої задачі або практичної проблеми у соціальній сфері із застосуванням теорій і методів соціальної роботи. Також може містити обґрунтовані пропозиції, спрямовані на досягнення мети, зазначеної у вступі. Структурно вміщує 2-3 підрозділи. Характер і зміст заходів, що пропонуються, повинні базуватися на аналізі, проведеному в другому розділі дослідження. Слід чітко обґрунтувати альтернативні варіанти вирішення проблем, визначених у другому розділі. Особливу увагу необхідно звернути на аспекти реалізації запропонованих заходів та ризиків, що їх супроводжують.

До кожного розділу формуються висновки (0,5-1с.), в яких коротко узагальнюється інформація, яка викладена у зазначеному розділі. Відповідно в тексті вони позначаються наступним чином:

Висновок до першого розділу

Висновок до другого розділу

Висновок до третього розділу.

Висновки (загальні) (у тексті роботи зазначається лише слово ВИСНОВКИ).

Пропозиції чи рекомендації (при наявності) розміщують у останньому розділі основної частини роботи. У висновках дається оцінка отриманих результатів і пропозиції щодо їх використання у практичній діяльності. Загальні висновки мають містити стисле викладення теоретичних і практичних результатів, отриманих автором дослідження особисто під час дослідження, а також обґрунтування перспектив проведення подальших досліджень у даному напрямку. **(Посилання на інших авторів, їх цитування, а також наведення загальновідомих істин не допускаються).**

Основна частина може містити і два розділи. У такому випадку перший розділ може містити теоретичний опис досліджуваної проблеми, а другий розділ описання практичної частини роботи.

Обсяг висновків не повинен перевищувати 5 сторінок, може становити 3-5 сторінок.

Список використаної літератури. Рекомендована кількість — мінімум 50. Основними елементами бібліографічного опису є інформація про:

- автора (-ів);
- назву твору;
- вид видання (за потреби про перевидання чи переклад);
- місце видання, видавництво;
- рік видання та обсяг публікації.

Список розташовують в алфавітному порядку за прізвищами авторів або першої літери назв публікацій.

У переліку використаних джерел обов'язково потрібно мати посилання на науково-методичні праці наукового керівника(консультанта).

Джерела пишуться на мові, на якій вони видані.

Не бажано використовувати посилання на джерела інформації, створені на території, державною мовою, громадянами та юридичними особами держави-агресора. Бажано у дослідженні використовувати публікації не раніше 2010 року та в обов'язковому порядку аналізувати наукові праці останніх 5 років.

Обов'язковим є використання іноземних джерел за темою дослідження. **ДОДАТКИ** бакалаврської роботи містять: інструкції та методики, застосовані в процесі виконання роботи; результати досліджень (у зведених таблицях); таблиці проміжних цифрових даних тощо; ілюстрації. Додатки ранжуються кирилицею.

Вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи

1. Оформлення кваліфікаційної (бакалаврської) роботи має відповідати

загальним вимогам, що висуваються до наукових робіт згідно з державним стандартом ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура і правила оформлення».

Набір тексту кваліфікаційної роботи здійснюється на комп'ютері через 1,5 міжрядкових інтервали (29-30 рядків на сторінці), друк на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) з використанням шрифтів текстового редактора WordTimesNewRoman. Висота шрифту – 14 мм. Поля: ліве 30 мм, праве 15 мм, верхнє і нижнє — не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту — однаковою, стрічка - чорного кольору середньої жирності.

Кожну структурну частину роботи (**ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ**) починають з нової сторінки; підрозділи у межах розділу та висновки до розділів на окрему сторінку не переносять. Заголовки структурних частин роботи: **ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ**

ДОДАТКИ друкують великими жирними літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки).

2. **Сторінки роботи нумеруються арабськими цифрами (без знака No) у правому верхньому куті сторінки.**

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включається до нумерації, але номер сторінки не ставиться. На титульному аркуші зазначають повну назву навчального закладу та його відомчу підпорядкованість, факультет, кафедру, на якій виконано роботу, назву роботи, дані про студента, наукового керівника, місто та рік подання роботи до захисту. Скорочення в назвах навчального закладу та теми роботи не допускаються.

Відстань між назвою розділу та назвою підрозділу повинна дорівнювати двом інтервалам, між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати одному інтервалу. **До загального обсягу кваліфікаційної роботи, не входять додатки, список використаної літератури, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки.** Але всі сторінки зазначених елементів кваліфікаційної роботи підлягають суцільній нумерації. Першою сторінкою кваліфікаційної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини кваліфікаційної роботи, як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаної літератури не

мають порядкового номера. Звертаємо увагу на те, що всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини кваліфікаційної роботи, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їх заголовки, тобто не можна друкувати: «1. ВСТУП» або «Розділ 6. ВИСНОВКИ».

3. Зміст має відповідати плану роботи, який затверджено разом із темою. На сторінці зі змістом зазначається номер початкової сторінки кожної складової роботи.

Якщо у роботі наводяться маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їх перелік надається перед вступом і відображається у змісті як «Перелік умовних позначень».

Текст **основної частини** кваліфікаційної роботи поділяють на розділи, підрозділи (можливо пункти). Кожен розділ починають з нової сторінки.

Зміст, перелік перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова **РОЗДІЛ**, без крапки, а потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера підрозділу ставиться крапка. Наприклад: 2.3. (третій підрозділ другого розділу), за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять. Розташування назви підрозділу - по ширині сторінки.

1.1. Соціальні проблеми вимушених переселенців, які постраждали внаслідок збройного конфлікту на території України

В окремих випадках у кваліфікаційних роботах підрозділи можуть бути поділені на пункти, які нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера ставиться крапка, наприклад: 1.3.2. (**другий** пункт третього параграфу першого розділу).

4. Посилання в тексті на джерела надають у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки (крім газетних статей і випадків, коли посилаються на джерело в цілому). Список повинен містити 50-60 найменувань. У тексті посилання позначається цифрою у квадратних дужках відповідно до номера джерела у списку використаних джерел, наприклад [6] чи [35; 23]. Якщо в тексті вжито цитату, необхідно, окрім посилання на

літературне джерело, зазначити сторінку, наприклад [48, с.24].

Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаної літератури, друга цифра номеру сторінки. Наприклад, [32, с.85].

Наприкінці кваліфікаційної роботи розміщується *список використаної літератури*.

Основними елементами бібліографічного опису є інформація про: автора (-ів); назву твору; вид видання (за потреби про перевидання чи переклад); місце видання, видавництво; рік видання та обсяг публікації.

Список розташовують в алфавітному порядку за прізвищами авторів або першої літери назв публікацій.

Авторів, які мають однакові прізвища, записують за алфавітним порядком їхніх ініціалів. Праці одного автора записують за першими буквами назв його праць. Прізвища авторів наводяться у тій послідовності, в якій вони подані у виданні та розділяють комами. Якщо це робота двох або трьох авторів, то можна подавати лише прізвище та ініціали першого і додаючи слова «та ін.». Книга, яка має понад три автори може бути записана у двох варіантах - за назвою, або за прізвищем першого автора.

Література, що видана різними мовами, розміщується мовою опрацьованого джерела.

Якщо у кваліфікаційній роботі використано праці, що розповсюджено на правах рукопису (кандидатські, докторські дисертації, автореферати дисертацій), то при бібліографічному описі використовують інформацію, подану на титульному аркуші цих робіт.

Журнальні статті описуються за схемою: прізвище автора (- ів), назва статті, назва журналу, рік видання, номер журналу, сторінки, на яких надрукована стаття.

Газетні статті описуються за схемою: прізвище автора (-ів), назва статті, назва газети, рік видання, число і місяць, сторінки, на яких надрукована стаття.

Статті, опубліковані в наукових збірниках, описують за схемою: автор, назва, назва збірника, дані про наукового редактора, місце видання, видавництво, рік видання, сторінки.

У списку можуть бути посилання на публікації у мережі Інтернет. Відповідно до стандарту ISO 690-2 бібліографічний опис таких джерел передбачає запис джерела (відповідно до вимог бібліографічного опису книги, статей періодичних видань), після якого зазначають URL, двокрапку і адресу сторінки.

Оформлення бібліографічних описів здійснюється відповідно Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та

документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Згідно зазначених вимог бібліографічні описи можуть оформлятися одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій, наведеного у додатку 3 до цих Вимог.

Бібліографічний опис використаного джерела може обмежуватися обов'язковою інформацією, необхідною для однозначної ідентифікації цього джерела.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК стилів оформлення списку наукових публікацій

1. MLA (Modern Language Association) style.
2. APA (American Psychological Association) style.
3. Chicago/Turabian style.
4. Harvard style.
5. ACS (American Chemical Society) style.
6. AIP (American Institute of Physics) style.
7. IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style.

Vancouver style.

8. OSCOLA.
9. APS (American Physics Society) style.
10. Springer MathPhys Style.

Подаємо приклади оформлення бібліографічних описів згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне **посилання**.

Загальні положення та правила складання»:

Приклад оформлення бібліографічного опису списку використаних посилань

КНИГИ

Однотомні видання

Один автор

Гусак Н. Кейс-менеджмент внутрішньо-переміщених осіб. Методичні рекомендації. Київ, 2015. 62 с.

Два і більше авторів

Григоренко І.О., Савельєва Н. М. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в сучасних умовах: навч. посіб. для студ. і магістр. спец-тей «Соц. робота» і «Соц. педагогіка». Полтава: ПНПУ, 2017. 100 с.

Чотири і більше авторів, книги за редакцією

Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні: монографія / О. В. Борисова, О. М. Знаткова, О. О. Кульга, В.В.Нікітіна. Київ:

Кондор, 2019. 468 с.

Багатотомні видання

Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 2001. Т. 3: К - М. 792 с.

ІНШІ ВИДАННЯ

Автореферати дисертацій

Басова І.С. Внутрішньо-переміщена особа як суб'єкт права соціального забезпечення автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 «Трудове право, право соціального забезпечення». НУ «Одеська юридична академія». Одеса, 2019. 23с.

ЧАСТИНА ВИДАННЯ

Стаття із журналу, збірника, розділ книги

Незалежно від кількості авторів у поза текстовому переліку бібліографічних посилань (списку літератури)

Мельник І.П. Внутрішньо переміщені особи як об'єкт соціальної роботи Соціальна робота з мігрантами, біженцями та внутрішньо переселеними особами. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2017. №23. С. 176-182

Боровинська, І.Є. Ставлення до взаємодії з фахівцями допомагаючих професій переселенців з низьким і високим рівнями життєвої успішності. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)*: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Львів, 27-28 вересня 2019 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. С. 30-34

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ

Кількість внутрішньо-переміщених осіб (ВПО) в Україні. *Офіційний веб-портал міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України* URL: <https://www.minre.gov.ua/news/kilkist-vnutrishno-perevishchyla-8-mln-lyudey-zvidky-y-kudy> (дата звернення: 01.09.2022р.)

Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 01.09.2022р.)

Офіційна сторінка UNICEF Україна. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/> (Дата звернення: 01.09.2022)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. №436- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18-22. Ст. 144. (зі змінами).

Загальні умови до цитування:

1) Текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій поданий зі збереженням особливостей авторського написання;

2) Наукові терміни запропоновані іншими авторами не виділяються;

3) Цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту, без спотворення думки автора. Пропуск слів, речень, абзаців за цитування позначають трьома крапками (...) або крапками в кутових дужках ...>, якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то його опускають;

4) Кожна цитата супроводжується посиланням на джерело;

5) При непрямому цитуванні слід бути точним у викладенні думок автора, робити відповідні покликання на джерела.

6) Цитування повинно бути ні надмірним, ні недостатнім;

7) Якщо необхідно виявити ставлення автора наукової праці до окремих слів або думок з цитованого матеріалу, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак запитання;

8) Якщо автор наукової праці, наводячи цитату виділяє в ній деякі слова, робить спеціальне застереження, тоді після тексту ставиться крапка потім дефіс. А весь текст застереження береться у круглі дужки. Наприклад: (підкреслено нами - Н.К.);

9). Коли використовуються відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел, які мають велику кількість сторінок, тоді в посиланні необхідно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул джерела, на яке дано посилання в науковій роботі.

-

Крім обов'язкових елементів кваліфікаційна (бакалаврська) робота може витяги з нормативних актів, копії документів, зразки анкет, за якими проводилось дослідження, методики та їх результати, включати додатки, дані соціологічних досліджень, таблиці, схеми тощо.

6. Ілюструють кваліфікаційну роботу, виходячи із певного загального задуму, за ретельно продуманим тематичним планом, що дає змогу уникнути ілюстрацій випадкових, пов'язаних із другорядними деталями тексту і запобігти невиправданим пропускам ілюстрацій до найважливіших тем. Кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст - ілюстрації.

Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією, зазвичай, має чотири основних елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис.»;

- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знаку номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що **містить** текст із якомога стислою характеристикою зображеного;
- експлікацію, в якій деталі рисунка позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом, що пояснює значення деталей самого рисунка.

Наприклад:

Рис. 2.24. Статистика зареєстрованих звернень вимушених переселенців за допомогою в органи соціального захисту Одеської області.

1 — вимушені переселенці працездатного віку;

2 - вид допомоги, за якою зверталися вимушені переселенці. Основними видами ілюстративного матеріалу в кваліфікаційних (бакалаврських) роботах є: креслення, рисунок, схема, фотографія, діаграма і графік.

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках «(рис. 3.1)» або зворот типу: «...як це видно з рис. 3.1», або «... як це показано на рис. 3.1».

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення (електрографічне копіювання, мікрофільмування).

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації має складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в кваліфікаційній роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Якщо використано ілюстрацію іншого автора, - необхідно обов'язково це зазначити та вказати джерело!!!

7. Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць.

Приклад побудови таблиці

Таблиця (номер)

Назва таблиці			

Боковик (заголовки рядків) Графи (колонки)

Заголовки граф
Підзаголовки граф
Рядки (горизонтальні)

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті. При цьому слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад: «... у табл. 2.1». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово «дивись», наприклад: «див. табл. 3.2».

Таблиці нумерують арабськими цифрами наскрізною нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, таблиці 2.1 перша таблиця другого розділу.

Назву таблиці друкують жирним шрифтом малими літерами (крім першої великої) і розміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці. Потрібно уникати повторів тематичного заголовка у заголовках граф. Лаконічності потребують і назви у стовпчиках та графах. Слова, що повторюються, слід виносити до узагальнюючих заголовків, об'єднувальних рубрик.

Слово «Таблиця» вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть: «Продовження таблиці» із зазначенням номера таблиці.

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під одною, або поруч, або переносючи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи в кожній частині таблиці її шапку та бокову частину.

При поділі таблиці на частини допускається її шапку та бокову частину замінити відповідно номерами граф чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф вказують в однині.

У таблиці слід обов'язково зазначати одиницю виміру (відповідно до стандартів); числові величини повинні мати однакову кількість десяткових

знаків.

Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не наводяться, то в ньому ставиться прочерк «-».

8. Формули. При використанні формул необхідно дотримуватися певних правил. Найбільші, а також довгі та громіздкі формули, котрі мають у складі знаки суми, добутку, диференціювання, інтегрування розміщують на окремих рядках. Це стосується також і всіх нумерованих формул. Для економії місця кілька коротких однотипних формул, відокремлених від тексту, можна подати в одному рядку, а не одну під одною. Невеликі нескладні формули, що не мають самостійного значення, вписують усередині рядків тексту.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів слід наводити безпосередньо під формулою у тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Значення кожного символу та числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова "де" без Двокрапки.

Рівняння та формули відокремлюють од тексту. Вище і нижче кожної формули залишають інтервал не менше одного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його переносять після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (x).

Нумерувати слід лише ті формули, на які є посилання в подальшому тексті, інші нумерувати не рекомендується.

Порядкові номери позначають арабськими цифрами в круглих дужках біля правого поля сторінки без крапок від формули до її номера. Номер, який не вміщується у рядку з формулою, переносять у наступний нижче формули. Номер формули при її перенесенні вміщують на рівні останнього рядка. Якщо формулу взято в рамку, то її номер записують ззовні рамки з правого боку навпроти основного рядка формули. Номер формули-дробу подають на рівні основної горизонтальної риски формули.

Номер групи формул, розміщених на окремих рядках і об'єднаних фігурною дужкою (парантезом), ставиться справа від вістря парантеза, яке знаходиться всередині групи формул і спрямоване в бік номера.

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула є складовою речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації.

Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації: а) у тексті перед формулою є узагальнююче слово; б) цього потребує побудова тексту, що передує формулі.

Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна під одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за

формулою до її номера.

9. Подання текстового матеріалу здійснюється так: прості кількісні **числівники**, якщо при них немає **одиниць** виміру, пишуться словами (п'ять студентів, а не 5 студентів). Складні кількісні числівники пишуться теж словами, якщо ними починається абзац. Складні кількісні числівники, якими не починається абзац, пишуться цифрами. Прості і складні числівники із скороченим позначенням одиниць виміру пишуться цифрами (5л, 15кг), після скорочених назв "л", "кг" крапка не ставиться.

При перерахуванні однорідних чисел (величин і відношень) скорочена назва одиниці виміру ставиться тільки після останньої цифри (5,15, 25 кг).

Кількісні числівники пишуться арабськими цифрами без відмінкових закінчень, якщо вони супроводжуються іменниками (на 5 сторінках, а не: на 5-ти сторінках). Прості та складні порядкові числівники пишуться словами (п'ятий, п'ятнадцятий, двадцять п'ятий). Числівники, що входять до складних слів, пишуться цифрами (5-тонна вантажівка, 10-відсотковий прибуток).

Порядкові числівники, позначені арабськими цифрами, пишуться з відмінковими закінченнями (5-го курсу, 37-го року, у 7-му рядку, 90-ті роки). При перерахуванні кількох порядкових числівників відмінкове закінчення ставиться тільки один раз (студенти 3 та 4-го курсу). Відмінкові закінчення не ставляться після порядкових числівників, якщо вони **стоять** після іменника, до якого відносяться (у розділі 3, на рисунку 3.2.).

Порядкові числівники записуються римськими цифрами для позначення століть (віків), кварталів, томів видань без відмінкових закінчень (XX століття, IV квартал).

Літературні абрєвіатури.

Ці скорочення складаються з перших(початкових) літер певних слів (ВЗО вищий заклад освіти).

Складноскорочені слова. Такі слова складаються із поєднання:

а) усічених та повних слів (профспілка - професійна спілка); б) тільки усічених слів (студрада - студентська рада).

Умовні графічні скорочення. Ці скорочення складаються з початкових літер слів та частин слів:

а) після перерахування (і т.ін. - і таке інше, і т.д. - і так далі, і т.п. - і тому подібне);

б) при посиленнях (див. - дивись, пор. - порівняти);

в) при позначення цифрами століть і років (ст. - століття, ст.ст. - століть, р. - рік, рр. - роки);

г) загальноприйняті скорочення (т. - том, н.ст. - новий стиль, ст.ст. - старий стиль, н.е. - наша ера, м. - місто, обл. - область, гр. - громадянин, с. -

сторінки, акад. - академік, доц. - доцент, проф. - професор).

Не допускається скорочення слів «наприклад», «формула», «рівняння», «діаметр», «так званий». Слова «та інші», «і таке інше» в середині речення теж не скорочуються.

Незакінчені фрази. Такі словосполучення мають місце при перерахуванні (переліках) кількісних і якісних характеристик об'єктів, явищ, процесів. Незакінчені фрази починаються з малих літер і позначаються арабськими цифрами або малими літерами із напівкруглою дужкою.

Перерахування, що складаються з окремих слів або невеликих фраз без розділових знаків в середині, пишуться в підбір з іншим текстом і відокремлюються один від одного комою. Перерахування, що складаються з розгорнутих фраз та можуть мати розділові знаки в середині, пишуться з нового рядка і відокремлюються один від одного крапкою з комою, наприклад: **новий** план кваліфікаційної роботи студента відрізняють від попереднього:

- а) наявністю всіх складових частин;
- б) більшою відповідністю розділів і підрозділів теми роботи;
- в) прагненням студента суттєво поглибити свої знання.

Якщо перерахування є закінченими фразами, вони пишуться з абзацними відступами, починаються з великої літери після послідовних цифрових номерів, а в їх кінці ставиться крапка.

ВИМОГИ ДО ВСТУПУ

Вступ. У вступі кваліфікаційної роботи розкривається суть та стан проблеми, актуальність теми дослідження, обґрунтовується необхідність її дослідження, вихідні дані для розробки теми, мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, зазначаються методи дослідження, практичне значення одержаних результатів. Коротко зазначаються прізвища науковців (як вітчизняних, так і зарубіжних), які розробляли проблему, що досліджується.

Вступ кваліфікаційної роботи бакалавра має таку структуру:

Актуальність дослідження

Мета дослідження

Завдання дослідження

Об'єкт дослідження

Предмет дослідження

Методи дослідження

Практичне значення одержаних результатів

Апробація результатів дослідження.

Структура та обсяг роботи

Актуальність дослідження подається У вигляді критичного аналітичного огляду досліджуваної проблеми, явища Чи ситуації, обґрунтовуючи значення роботи для розвитку галузі знань соціальної роботи, напряду професійної діяльності.

Мета дослідження запланований результат вирішення визначеної проблеми із використанням теоретичних, методологічних й практичних положень та методів дослідження. **Мета дослідження** пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також із його кінцевим результатом та базується на тих засобах та способах, через здійснення яких досягається кінцевий результат.

Мету дослідження формулюють одним реченням. Не можна формулювати мету так: «Дослідити (вивчити, проаналізувати) певний процес (об'єкт, явище)», оскільки дослідження й аналіз - це не мета, а засоби її досягнення. Формулюючи мету, варто чітко зазначити, що саме ви хочете установити, визначити, виявити, з'ясувати у своїй кваліфікаційній роботі.

Слід чітко формулювати мету роботи, лаконічно викладати завдання, **які** необхідно виконати для її досягнення.

Щоб досягти поставленої мети, необхідно розв'язати кілька (як правило, 4-6) завдань. Мета і завдання мають бути взаємопов'язані і розкривати тему, заявлену у назві кваліфікаційної роботи. Завдання дослідження визначаються поставленою метою і являють собою конкретні послідовні **шляхи** вирішення

проблеми. Завдання конкретизують мету, розкривають основні етапи її досягнення. Завдання роботи повинні бути як теоретичного, так і практичного характеру. Прикладом завдань теоретичного плану є з'ясування сутності основних категорій роботи, виділення структурних елементів явищ, що вивчаються, чинників, що їх зумовлюють тощо. Практичні завдання з'ясування за допомогою проведення дослідження основних характеристик - це явищ та процесів, зв'язків між ними, визначення причин певних явищ тощо. Формулюючи завдання, вкажіть, що конкретно ви передбачаєте зробити: проаналізувати, визначити особливості, систематизувати вітчизняний і зарубіжний досвід, виокремити, дослідити й описати, розглянути, з'ясувати, простежити, показати, класифікувати, експериментально перевірити й обґрунтувати, визначити тенденції, окреслити шляхи підвищення ефективності, розробити рекомендації тощо.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію і обрані для вивчення. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є одна з актуальних проблем у сфері соціальної роботи та соціальної політики, яка потребує вирішення професійних завдань, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться як загальне і часткове. Тобто предмет дослідження — це та частина об'єкта, яка безпосередньо вивчається. Предмет дослідження є таким його елементом, який включає сукупність властивостей і об'єкта, опосередкованих дослідником під час дослідження з певною метою в конкретних умовах. Саме на нього спрямовують увагу, оскільки предмет дослідження визначає тему навчально-наукового дослідження, яку вказують на титульному аркуші кваліфікаційної роботи.

Методи дослідження це спосіб набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності. У вступі необхідно подати перелік методів дослідження, які використані для досягнення поставленої мети при виконанні кожного завдання дослідження.

При проведенні дослідження певної групи клієнтів соціальної роботи необхідно у вступі дати коротку *характеристику групи*, опис бази проведення дослідження та кількості досліджених осіб, інших важливих для дослідження особливостей. У разі проведення дослідження на репрезентативній вибірці слід подати розрахунки вибірки та її обґрунтування *групи* (вибірки) досліджуваних

Практичне значення одержаних результатів це відомості про практичне впровадження одержаних результатів або рекомендацій щодо їх

використання у практичній діяльності. *Практичне значення* одержаних результатів включає обґрунтування нової методичної системи, рекомендації, вимоги, пропозиції, способи розв'язання існуючих соціальних проблем чи професійних задач. Якщо робота має також і теоретичне значення, треба подати відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. В роботі, яка має прикладне значення, треба подати відомості про практичне застосування отриманих результатів дослідження. Іншими словами, можна виділити два шляхи впровадження практичних результатів проведеного дослідження в практику соціальної роботи: безпосередній, коли отримані результати прямо адресуються закладам чи установам соціального спрямування і соціальним працівникам для використання та опосередкований, коли результати включаються в соціальну теорію і як складова цієї теорії впливають на практику.

Апробація результатів кваліфікаційної (бакалаврської) роботи. Апробацією дослідження є тези доповіді на конференціях. Зазначити назви і дати проведення конференцій, семінарів, круглих столів тощо, де оприлюднювалися результати роботи.

Структура та обсяг роботи подається у вступі окремим абзацом, зокрема необхідно зазначити основні структурні частини кваліфікаційної роботи, вказати загальний та основний обсяг роботи, кількість використаних джерел, поданих додатків.

Для успішного захисту кваліфікаційної роботи висувуються такі вимоги щодо апробації: **мінімум одні тези доповіді (або стаття) обов'язково!!!**

Ксерокопію публікацій додавати до роботи обов'язково! (копія титульної сторінки, розворот першої сторінки, змісту в якому згадується автор, повна копія всіх сторінок тексту статті або тез).

Публікації. Кількість власних публікацій за темою кваліфікаційної роботи.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ ДОПОВІДІ

Захист кваліфікаційної роботи бакалавра зі спеціальності 231 Соціальна робота відбувається під час державної атестації на засіданні Екзаменаційної комісії.

Вступне слово надається студентові, який у своєму виступі (до 10 хв.) повинен висвітлити наступні моменти:

- що спонукало вибрати саме цю тему та коротко обґрунтування її
- актуальності;
- завдань;
- яка мета і завдання дослідження;
- які методи використовувалися для розв'язання поставлених
- які основні результати теоретичного та практичного характеру отримав здобувач, який його науково-практичний внесок у розробку досліджуваного питання;
- висновки дослідження;
- особистий внесок автора у розв'язання поставлених проблем.

Виступ розпочинається зверненням: «Шановні члени комісії, присутні. Дозвольте представити Вашій увазі роботу на тему:....». Сам виступ повинен містити:

- назву теми;
- обґрунтування актуальності роботи;
- визначення об'єкта, предмета, мети і завдань;
- коротку характеристику результатів дослідження;
- виклад ключових висновків.

Завершальні слова виступу: «Виступ завершено, дякую за увагу». Будувати свою доповідь та виступ згідно запланованих **питань** для висвітлення.

Вільна форма викладу матеріалу не тільки демонструє знання проблеми студентом, а і допомагає утримувати увагу аудиторії.

В процесі захисту випускник про себе говорить в множині «ми», маючи на увазі себе і свого наукового керівника. Говорячи «наше» замість «мое».

Разом із текстом виступу доречно підготувати ілюстративний матеріал (таблиці, схеми, слайди, мультимедіа), наочні матеріали повинні відповідати структурі доповіді і полегшити виклад тексту та презентацію результатів дослідження обраної теми.

Презентація має містити:

- Титульний слайд. Зазначається тема роботи, ПБ та реквізити
- Слайди з отриманими результатами дослідження.

Слайд висновків

Слайд «Дякую за увагу!». Повинен містити лише це речення.

Презентація повинна бути витримана в єдиному офіційному стилі.

Допускається використання анімації при перемиканні слайдів.

Кількість слайдів приблизно відповідає кількості часу доповіді (1-2 на хвилину доповіді).

Слайди мають відповідати доповіді, у котрій подаються висновки та результати дослідження.

На слайдах не повинен бути суцільний текст це в більшості своїй мають бути графіки, таблиці або схеми.

Також на захисті кваліфікаційної роботи **повинен** бути наявний роздатковий матеріал, що є обов'язковим елементом захисту кваліфікаційної роботи: схеми, креслення, графіки, таблиці та основні тези, які наочно ілюструють членам комісії проведене дослідження, тобто візуалізують його зміст.

Роздатковий матеріал до кваліфікаційної роботи:

повинен містити ілюстративний матеріал, який супроводжує всі глави кваліфікаційної роботи;

не може містити запозичені **відповідні** ілюстрації або схеми; кількість повних **примірників** має відповідати числу членів комісії; бажано винесення висновків в роздатковий матеріал.

В випадку написання кваліфікаційної роботи іноземною мовою роздатковий матеріал повинен бути представлений двома мовами: українською та іноземною.

ВКАЗІВКИ ПРО ПОРЯДОК ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кожен студент має пройти попередній захист результатів дослідження на кафедрі. Метою попереднього захисту кваліфікаційної роботи є експертна оцінка фахівцями кафедри рівня готовності роботи відповідно до затверджених критеріїв. Така оцінка є дієвою формою допомоги студентам у доведенні роботи до встановлених вимог. Вона супроводжується конкретними рекомендаціями щодо доопрацювання кваліфікаційної роботи. Негативна експертна оцінка кваліфікаційної роботи не тягне за собою адміністративних рішень стосовно студента та наукового керівника.

На попередній розгляд кваліфікаційна робота обов'язково вноситься в повному обсязі.

Зброшурована у твердій палітурці кваліфікаційна робота, підписана автором, з письмовим відгуком наукового керівника та рецензією подається на підпис завідувачу кафедри.

Допуск до захисту передбачає перевірку всіх супровідних документів (відгук наукового керівника, рецензія, завдання та подання на кваліфікаційну роботу, довідка про перевірку на плагіат з бібліотеки університету, документи про апробацію результатів дослідження) і завершується підписом завідувача кафедри на титульній сторінці повністю підготовленої кваліфікаційної роботи.

До захисту не допускаються роботи у таких випадках:

- коли зміст переважної частини роботи не відповідає затвердженій темі;
- у випадках наявності в роботі текстів, ідентичних із змістом уже захищених робіт, книжок чи статей;
- у разі, коли роботи оформлені з грубими або численними порушеннями правил оформлення;
- при відсутності підписів наукового керівника або самого студента;
- при оригінальності тексту нижче 60%.

У випадку, коли завідувач кафедри не допускає кваліфікаційну роботу до захисту через її незадовільну якість, наявність плагіату та інші мотиви, це питання терміново розглядається на засіданні кафедри за обов'язковою участю наукового керівника. Матеріали обговорення оформлюються протоколом і подаються на затвердження декана Факультету психології та соціальної роботи. Кваліфікаційна робота не повинна містити академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Згідно Положенні про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії в ОНУ імені І.І. Мечникова для розкриття змісту кваліфікаційної роботи (проекту) здобувачу освіти надається до 10-ти хвилин.

Після доповіді випускник відповідає на питання членів ЕК.

Запитання можуть стосуватися як теми виконаної роботи, так і бути загального характеру - в межах дисциплін спеціальності й спеціалізації, які опановувалися студентом в університеті. Після відповідей на питання заслуховуються або зачитуються відгуки наукового керівника та рецензента (особисто ними або одним з членів ЕК). Завершується захист відповіддю випускника на висловлені у відгуках зауваження.

Передбачена наступна процедура щодо захисту кваліфікаційної роботи:

1. Голова комісії або один із членів комісії оголошують захист, повідомляючи при цьому загальну кількість представлених робіт, наявність рецензій, процедуру захисту та склад комісії (за необхідності).

2. Здобувачу освіти надається слово для захисту по темі роботи (10 хвилин, що відповідає 4-6 сторінкам машинописного тексту).

3. Головуючий комісії пропонує членам комісії задавати здобувачу освіти запитання щодо змісту роботи та виступу.

4. Після закінчення відповідей задавати здобувачу освіти запитання можуть усі присутні.

За кожне з поставлених запитань прийнято дякувати. Відповіді впливають на загальну оцінку роботи.

5. Слово надається науковому керівнику. За його відсутності присутніх знайомлять зі змістом відгуку та рецензії, звертаючи особливу увагу на зауваження.

6. Здобувачу освіти пропонується дати відповідь по суті зафіксованих у цих документах зауважень.

7. Після захисту останнього студента групи оголошується закриття засідання ЕК, де відбувається колегіальне обговорення оцінок і підводяться підсумки роботи комісії.

8. По закінченні закритого засідання студентів запрошують в аудиторію, де голова ЕК повідомляє результати захисту кваліфікаційної роботи

Комісія за результатом захисту виставляє остаточну оцінку. При оцінюванні враховується:

- рівень опанування основними проблемами теми, володіння категоріями і термінологією;
- обґрунтування актуальності проблеми, формування мети та завдань дослідження;
- повнота відображення у змісті основних проблемних моментів;
- використання достатньої кількості теоретичних джерел, їх аналіз та цитування;
- доцільність вибору і дієвість використаних методів дослідження для

Використання поставлених завдань;

- обґрунтованість і новизна одержаних даних, оригінальність тексту роботи;

- практична значимість одержаних результатів;

- якість проведення практичної частини роботи;

- якість оформлення кваліфікаційної роботи та ілюстративного матеріалу до захисту;

- якість доповіді та вміння відстоювати та обґрунтовувати свою позицію; ступінь самостійності автора в розробці проблеми;

- вміння робити відповідні висновки та узагальнення.

У випадках, коли захист кваліфікаційної роботи визнається незадовільним, Екзаменаційна комісія встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму роботу (проект) з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою, у наступному навчальному році.

Студенти, які не захистили кваліфікаційну роботу у зв'язку з неявкою без поважних причин або отриманням незадовільної оцінки, мають право на повторну (з наступного навчального року) атестацію протягом трьох років після відрахування з ЗВО (у період роботи, згідно затвердженого розкладу роботи Екзаменаційної комісії з відповідної спеціальності).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд досліджень освітньої політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с.
2. Дослідження у соціальній роботі: Антологія [упор. Т. Семигіна]. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 203 с.
3. Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. [URL:http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf](http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf)
4. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання: метод. посіб. / за ред.[Н.В. Стукало. — Дніпропетровськ: ДНУ імені Олеса Гончара, 2013. – 44 с.
5. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/polozhennya-antiplagiat-22-02-2018.pdf>
6. Положення про організацію освітнього процесу В Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова. URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-osvit-process.pdf>
7. Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова та відокремленому структурному підрозділі «Фаховий коледж ОНУ імені І.І.Мечникова» URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/dek/exam-komiss.pdf>
8. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) - Американські Ради. URL: <https://americancouncils.org.ua/programs/proekt-sprijannja-akademichnij-dobrochesnosti-v-ukraini-saiup/> .
9. Стандарт вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-Sotsial.robota-bakalavr-VO.18.01.pdf>

ДОДАТОК А
Форма № 7

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування факультету)

Кафедра соціальної роботи

(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

« _____ »

(тема кваліфікаційної роботи українською мовою)

« _____ »

(тема кваліфікаційної роботи англійською мовою)

Виконав(ла): здобувач(ка) денної/заочної форми навчання
спеціальності _____

(код, назва спеціальності)

Освітня програма _____

(назва)

(прізвище, ім'я, по-батькові здобувача)

Керівник _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали) (підпис)

Рецензент _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

<p>Рекомендовано до захисту: Протокол засідання кафедри</p> <p>_____</p> <p>№ ____ від ____ . ____ . 20 ____ р.</p> <p>Завідувач(ка) кафедри</p> <p>_____</p> <p>(підпис) (прізвище, ім'я)</p>	<p>Захищено на засіданні ЕК № _____</p> <p>протокол № __ від ____ . ____ . 20 ____ р.</p> <p>Оцінка _____ / _____ / _____</p> <p>(за національною шкалою/шкалою ЕCTS/ бали)</p> <p>Голова ЕК</p> <p>_____</p> <p>(підпис) (прізвище, ім'я)</p>
--	--

Одеса 20 _____

ДОДАТОК Б

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет психології та соціальної роботиКафедра соціальної роботи

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Спеціальність 231 Соціальна робота

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮЗавідувач кафедри соціальної роботидоц. Тетяна ХЛІВНЮК

_____2023року

ЗАВДАННЯ**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА**_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

Керівник
роботи __________
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище ініціали)

“ ” _____ 2023 року

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота розглянута. Студент(ка) _____
(прізвище та ініціали)

Допускається до захисту даної роботи в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____

(підпис) _____
(прізвище, ім’я, по батькові) “ ” _____ 2023 року

Примітки:

- 1. Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи та висновок кафедри про дипломну роботу.
- 2. Формат бланка А5 (148 x 210 мм), 2 сторінки.

ДОДАТОК Г

ВІДГУК

на кваліфікаційну роботу _____ студента/ки/ факультету психології та соціальної роботи спеціальності 231 Соціальна робота __, _____ форми навчання

на тему: _____

Висновок про досягнення мети і виконання завдань, що були поставлені:

Основні досягнення, особистий внесок автора*:

Якості що були продемонстровані автором роботи під час її виконання:

Наявність публікацій, доповідей на конференціях тощо* (назва публікації та видання; назва доповіді та конференції тощо):

Рекомендація до захисту:

(ступінь готовності роботи, допуск до захисту)

Науковий керівник

(посада, вчена ступінь та наукове звання, П.І.Б.)

Дата

Підпис

при значній кількості – додаються на окремому аркуші

ДОДАТОК Д

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу студента/ки/ факультету психології та соціальної роботи
спеціальності _____, _____ форми навчання

на тему: _____

Обсяг і структура роботи:

Загальний обсяг _____ стор./д.а./; _____ таблиць, _____ рисунків, _____ посилань на літературні та фондові джерела.

Графічних /демонстраційних/ додатків _____.

Структура роботи: _____

Висновок про зміст роботи (актуальність і новизна, ступінь розкриття змісту мети і завдань, збалансованість загальної та спеціальної частин, обґрунтованість та інформативність висновків):

Тема роботи**Висновки**

Висновок щодо якості оформлення роботи, відповідності вимогам:

Основні досягнення автора*:

Основні зауваження рецензента*:

Оцінка роботи:

(відмінно, добре, задовільно, незадовільно)

Рецензент

(посада, вчені ступінь та звання, П.І.Б.)

Дата _____ Підпис _____

* при значній кількості – додаються на окремому аркуші

Навчальне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ**
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота галузі знань 23 «Соціальна робота»
Факультету психології та соціальної роботи
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Укладачі:

**Хлівнюк Тетяна Петрівна
Дунаєва Лариса Миколаївна
Кулава Катерина Олександрівна**

В авторській редакції

Підписано до друку 15.10.2023.
Формат 60x88/16. Обсяг 1,5 друк. арк.
Наклад 50 прим. Зам. № 10654/9.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60.
т. +38 0482 35 79 76

info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.